

ئەو بېھنا ژ گولا گەش دفریت!!

جەمیل محەمەد شىلازى

ئەو مەرۇفنى عەقلمەند، بدن دەستان گولا گەش
دئ قەدرى گولنى زانیت، دئ چت وی بېھنەکا خوەش.
(کرۆرى، دیوانا بەیتا نەسیحەتان)

پەيشەك:

ئىك ژ كارين گەلەك گرنگ ئەو ە لىنگەريان و دويشچوونا وان بەرھەمىن كلاسك و نقيسكارين مە يين كوردە
ئەوين وەغەركرين و بەرھەمەكى نەديار ل پاش خو ەيلاین، كو ئىك ژ وان ەلەبەستفانى كوردپەرور (مەلا
عەبدولكەريم كرۆرى - پىبەر) ە، وەك مە د دیوانا وی یا بەرھەفكرى دا(۱) ئاماژە پى كرى یە، ل دويش
گوتنا وی، كو چەندین پەرتووك ل دۆر دىرۆكا كوردستانى ب زمانى عەرەبى نقيساینە، دگەل سى دیوانىن
ەلەبەستان ب نافتى (بەیتا نەسیحەتا ژ بو مللەتى كورد و كوردستان)، كو ئەف دیوانە ل ۳ / ۳ / ۱۹۷۱ ئى ل
چاپخانەیا دەۆك ەاتىبە چاپكرن(۲). و دیوانا (یان كوردستان یان نەمان) ل دويش گوتنا ەلەبەستفانان ل
سالىن حەفتىیان پشتى بەیاننامەیا ۱۱ ئادارى دایەف وەزارەتا رۆشنبیری ل بەغدا ژ بو چاپكرنى بەلى ەاتى
یە بەرزەكرن. و دیوانا (گولا گەش) كو ئەو ژى ل ئىرانى نەديار مابوو، پشتى كو بو ماوەیى دوو سى سالان
مە پسیار لى دكر و بزاقا ب دەستقەئینانا وی دكر، ب خوشحالېقە دەستنقىسا وی ل دەۆكى ل دەف بەرپرز
(نعمەت سلیمان ماروونسى) ەاتە دیتن، كو ل ئىرانى ژ لایى ەلەبەستفانى قە داىە دەست وی. ەەرەوسا
كۆمەكا ەلەبەستىن وی یين پرت و بەلاقە ەبووینە، كو دوو ژ وان د رۆژنامەیا (ھاوكارى) ەژمارين (۲۸)

و (۳۹ ل سالا ۱۹۷۰) ئى ب نائفى (پروژا نازادى) و (كوردستان) بەلاقىرىنە. ھەروەسا دوو ھەلبەستىن وى دەستنىقسە كا (مەلا مستەفا ئۆرەمارى) دا ھاتىنە دىتن ب نائفى (بۆ وەلاتى دڤىت پسىار و خەبات) و (ئەڤىنا وەلاتى)، و دگەل (۶) ھەلبەستىن وى دەستنىقسە كا (سەعید دېرەشى) دا ھاتىنە نڤىسىن، كو ل دويف گۆتتا وى سالىن ھەڤىتىيان ژى دەستنىقسە كا ھەلبەستفانى وى ڤە گوھاستىنە (۳)، ئەڤ ھەر (۱۰) ھەلبەستە دگەل دىوانا وى (بەیتا نەسىحەتان) مە دگەل پروژەيى (۳۷) دىوانىن ھەلبەستفانان ژ لايى سەنتەرى ڤە كۆلىنىن كوردى - زانكۆيا زاخۆ چاپكرىنە. و پشتى دىوانا (گولا گەش) ھاتىبە دىتن، مە بەرھەڤكرىبە و بۆ چاپى ئامادەيە، ئەوا مە دڤىت خواندەنەكۆ بۆ وى دىوانا (گولا گەش) بگەين، كا چ بېھن ژى دەيت، ھەر وەك ھەلبەستفان ب خۆ د دىوانا (بەیتا نەسىحەتان) (۴) دا د وان دوو دېرىن ل سەرى مە ئامازە پىكرى، پەسنا دىوانا خۆ دكەت، كو خواندەڤان ب خواندنا وى دى ھەست ب بېھنىن خۆش كەت، لەو مە ب ڤەر دىت، خواندەنەكۆ د ناڤەرۆكا دىوانا (گولا گەش) دا بگەين، كا ئەو چوو بېھنە ھەلبەستفان بەحس ژى دكەت و ئەم دى ل دويف ناڤەرۆكا ھەلبەستىن دىوانا (گولا گەش)، كەينە سى تەوھرىن سەرەكى، ئەو ژى:

تەوھرى ئىكى: ھەلبەستىن ئايىنى:

د ئىكەم ھەلبەستا دىوانى دا ب نائفى (سروودا ئەى خودا) كو سروودەكا ئايىنى و كوردپەرورەرى يە، تىدا ھىڤى و لاقا ژ خودايى مەزن دكەت، كو ئەو مللەتئ وى ژ خەوئ ھشياربكەت و ژ بن دەستئ دوژمنان رزگاربكەت:

ئەى خودا ھەر تۆرەحمى ل سەر بگە تۆ مە ژ دەستئ دوژمنان ئازا بگە مللەتئ كورد خۆ ژ خەوئ ھشيار بگە تۆ كوردستانا پەنگىن رزگار بگە...

(دەستنىقس، ل ۴).

د ھەلبەستا (گول) دا ھەلبەستفان بەحس ل پەسنا

جوانى يا گولئ دكەت، بەلى ئەو ھەمبەر جوانى يا پىڤەمبەرى شەرمئ ژ خۆ دكەت. و دەنگئ بلبلى گەلەكئ خۆشە، بەلى ئەو ژ بەر ئەڤىنا عشقا پىڤەمبەرى ب وى دەنگئ گەلەكئ خۆش دخوينىت: گول شەرمئ دكەت ژ بەر تازەھىيا پەنگئ محەممەد بلبل دخوينىت ژ بەر ئەڤىنا عشقا محەممەد (دەستنىقس، ل ۳۲).

جزيرى د ھەلبەستا (ھى د بەر قالو: بلى) يى دا، كو ھەر ژ ناڤونىشانئ ھەلبەستئ ديارە ئامازەيە ب ئايەتا پىروژ ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى﴾ (ئەعراف/ ۱۷۲). ئانكو [ما ئەز نە خودايئ ھەوہمە؟ گۆتن: بەلى...]. ئامازە كرى يە وى دەمئ ھىشتا ئەڤ عەرد و عەسمان و گەردوون نەبوو:

ھى د بەر (قالو: بلى) يى بەلكوو ئەف عالم نەبوو
چەرخى دەوران دەورنى گەردوون گونبەدى مينا نەبوو
عەرش و كورسى ھىژ د مەخفى بوون د كەنزا قودرەتن
حوسنى حەق بوو د ئستوائى لامعا عشقى ھەبوو.
(دۆسكى، ۲۰۰۰: ۲۵۳).

دىسان كرۇرى د ھەلبەستا (رۇژا كو قالوا بەلايى) دا،
دىسان ل سەر ھەمان رىچا جىزىرى ھەلبەست قەھاندى
يە و كو ئەو ژى د ئەقنى ھەلبەستى دا بەحس ل چاوانى
يا ئافراندا مروّفان دكەت، كا بەرى ھىنگى دونيا يا چاوا
بوو؟ پاشى خودى چاوا مروّف تىدا ئافراندىن؟
رۇژا كو قالو بەلايى
ھىنگى قەت ئىنسان نەبوو
ئەمرى قودرەت ھات سەر
ئەرواح بەلى ھىنگى ھەبوو
عەرد و عەسمان ھاتە دەينان
ھىشتا ئادەم ھەر نەبوو.
(دەستقىس، ل ۴۸).

د ھەلبەستا (ئەى شىخ و مەلا) دا ھەلبەستقان گازى
دكەت (شىخ و مەلا) ھوین ل پىش مللەتنى خۇ ھەرن
وان گازى بکەن ژ بو خەباتكرنى دا پىكفە مللەتنى خۇ
ئازاد بکەن، چونكى ھوین پىشاھىنە بو مللەتنى خۇ
لەو ل سەر ھەو ھەركە شىرەتان ل خەلكى خۇ بکەن،
دقیت ھوین ل پىشى وان چەكى بەرەفانىيى پاكەن:
ئەى شىخ و مەلا، ھوون چران ھلكن
پىشىيا مللەتنى، ھوون رۇھن بكن
بانگى ئازادى، ھوون گازى بكن
نەسىحەت خىرە، بو كوردان بكن.
(دەستقىس، ل ۴۶).

بەلى دقیت ژىير نەكەين و گوھ نەدەن كەسین
نەزان، دقیت دگەل رزگاركرنى، شەرىعەتنى ئىسلامى و
بلندكرنا ئالاىى قورئانى ژ بىر نەكەن و رىكا پىغەمبەرى
بەرزەنەكەن:

دا كوردستانى، تازە رزگار كن
شرعى ئىسلامى، ھوون بلاف كن
ھوون قەت گوھدارىيا جاھىلا نەكن

عالايا قورئان بو مە بلند كن.
(دەستقىس، ل ۴۷).

ئەگەر كورد خۇ ل وەلاتى خۇ خودان دەرنەكەفن و
ب مینىتە ل بن دەستى دوژمن و نەياراندا، دى پاشى
ئەم بىنە روى رەش و شەرمزار ل دونيا و ئاخەرەتن:

گەر وەلاتى خۇ فرۇشین
دوژمن و پىس و نەيار
ئەم دى بىن ل دونيا و ئاخەرەت
روو رەش و ھەم شەرمزار!!
(دەستقىس، ل ۱۲).

تەوهرى دوویى: ھۆزاتىن كوردپەرورەرى:

مەلا عەبدولكەرىم كرۇرى (رېبەر) ھەر ژ ناسناقى وى
يى ھەلبەستقانى خۇيايە، كو ژ بلى كەسەك دىندارە،
بەلى دىسان كەسەكى كوردپەرورە و نشتىمانپەرورە،
ھەر وى ژى رىچا (شىخ سەعیدى پىران، سىمكویى شكاك،
قازى مەھمەد، شىخ مەھموودى حەفید و مەلا مستەفا

بارزانى و...هتد) گرتى يە دى خەباتى ھەم بۆ دىنى خۆ كەت و ھەم بۆ ولاتى خۆ، چونكە ھەڭالجيكمەكە قەت ژېڭقەنايىت، تىك تەمامكەرى يى دى يە، لەوما دىبىنىن ب دلەكى پىر باوھرى و گەرم، بەردەوام گازى و ھەوارىن وى بۆ پزگاركرنا كورد و كورستانىنە ژ دەستىن دوژمنان، بېھنا كوردپەرورەيىي ژ گولا گەش د فېتە بەر ئەسمانان، بەلى ھەتا كو بشيىن مللەتن خۆ پزگارېكەن، پىدقى ب تىكگرتىنە، كا چاوا خانى بەرى پتر ژ (۴۰۰) سالان بەحسن تىكگرتى كرى يە، وەك دىيىت:

لەو پىڭقە ھەمىشە بى تفاقن
دايم ب تەمەرپرود و شىفاقن
گەر دى ھەبووا مە ئىتتھادەك
فېكرا بکرا مە ئىنقىادەك
روم و عەرەب و عەجەم تەمامى
ھەمىيان ژ مەرا دكر غولامى
تەكمىل دكر مە دىن و دەولەت
تەحصىل دكر مە عىلم و حىكمەت.

(خانى، ۱۹۸۹: ۲۳).

كرۆرى ژى ھەر ئەو كول و دەردىن خانى پى دنالى ئەوى پى دناليت، كو مللەتن كورد بووينە دوژمنىن تىك و ھەكە دىكلان بەردەوام ب سەرورچاقىن تىك فەنە، لەو ھەتا نھا نەشيانە ولاتى خۆ پزگار بکەن، د ھەلبەستا (زىنداننا دوژمنى) دا خەم و كول و كەسەرېن وى ئەون، ھەمى مللەت ب مافىن خۆ شاد بوون، تنى كورد مانە بىندەست:

ھەموو قەوم و ھەموو مللەت
گەلەك تازە دىبون دەولەت
بەلى ئەم كورد نزا بۆچى؟
د بوون كوما خەم و عللەت؟!

(دەستقىس، ل ۱۵).

كرۆرى ب ھەمى دەنگى خۆ گازى دكەت كوردان ب تىك دەست و دل خەباتى بکەن و تىكگرتى د ناف خۆ دا پەيدا بکەن و گەلەك ل دژى شەرى براكوژى يى رادوھستىت:

گەلى كوردان ھەمى پىڭقە شۆل بكن

ھوون شەرى براكوژى ل گەل تىك نەكن
ھوون تفاقى ناف خۆدە پەيدا بكن
دا مللەتن مە كوردان ئازاد بكن.

(دەستقىس، ل ۴).

كرۆرى بىرا خەلكى خۆ دىنىتە تىكەم براكوژى ل سەر پوى يى عەردى پەيدا بووى، دەما كو (قابىل)ى براىى خۆ (ھابىل) كوشتى، پاشى ھەر تىكسەر پەشىمان بوو، ھەرورەكى د پەرتووكا (پەيماننا كەفن) (تكوين: ۴: ۱ - ۱۲)، ب شىوھكى رۆن بەحسن ل كوشتنا (ھابىل)ى ژ لاىن براىى وى (قابىل)ى فە دكەت، ھەر دىسان قورئانا پىرۆز ژى ھەمان چىرۆك فەدگىپىت: ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (مائىدە/ ۳۰). نانكو: (دلنى وى گرت براىى خۆ بكوژىت و گوھدارىيا دلنى خۆ كر و براىى خۆ كوشت. فېجا بوو ژ وان يىت خوسارەت). (سگىرى، ۲۰۰۲:). ھەر كرۆرى ژى بىرا مە ل ئەقنى چىرۆكا خوین رېتنى دىنىت:

لى بەرى قابىل و ھابىل
قەبر و كوشتن قەت نەبوو
ژ وى زەمانى تاكو ئەقرو
ئەف براكوژى ھەبوو.

(دەستقىس، ل ۴۹).

كرۆرى يى دىيىت مە دا كو ب كارىن كوردستانا خۆ پزگارېكەن، دقېت دەستان ژ براكوژىيى بەردەين و چ جار خوينا تىك نە رېژىن:

ئەى گەلى كوردان، خەباتى بکىن
داكو كوردستانى پزگار بکىن
ھوون براكوژىيى، چو جارا نەكىن
وختى دوژمن بىت، ھارى تىك بکىن.

(دەستقىس، ل ۱۸).

ل نك كرۆرى تشتى ژ ھەمىيان پىستىر براكوژىيە، لەو گەلەك دووبارە و سى بارە بەحسن ل براكوژىيى دكەتن، ھەر جار ب دلنى شكەستى و خەم بەحسن لى دكەت:

ئەف براكوژى گەلەكا پىسە كەفتى ناف كوردان
سەر مەرە بوورى ئەى گەلى كوردان چەند سال و زەمان
ولەتنى مە مادەستى دوژمن دە بى خۆبوو بى خودان.

(دەستىقىس، ل ۸).

ھەر ل دۆر ھىزرا ئېكگرتنى و دۆى براكوژىيى كورۆى
دكەتە ھەوار كو دەستى ھارىكارى يى بۆ دوژمنان
دريژنەكەن و خەباتى بۆ ئاھا كوردستانى بكەن و نەبنە
دوژمىن ئىك و دوو و براكوژىيى بھيلن:

ئەى گەلى كوردان، ھارى ئىك بىكەن
بۆ كوردستانى خەباتى بىكەن
ھوون ھارىكارىيا نەيارا نەكەن
ھوون براكوژىيى چو جارا نەكەن.

(دەستىقىس، ل ۲۷).

چونكە تنى ئېكگرتن دەرمانە بۆ سەرکەفتنى، مادەم
كورد ھەمى ئىك نەش و ئىك خوين و دلە، دقئىت
ئېكگرتنى پەيدا بکەن، دا رپکا سەرەستىيى بۆ كوردان
بھيپتە قەكەن:

تفاق دەرمانە ھوون گەل ئىك بکەن
كورد ھەمى ئىكەن، ئىك جودا نەكەن
ئىكاتىيى ل ناف خۆ ھەر پەيدا بکەن.

(دەستىقىس، ل ۲۸).

دەردى ھەرى مەزن ئەو دەما كو خيانەت دكەفتە
دناف وەلاتى دا و دەستى خۆ دكەنە دناف دەستى
دوژمنى دا و خوين ئىك دريژن بۆ دوژمنى خۆ و
دووبەركىيى پەيدا دكەن:

نە خائىن بن ل وەلاتى خۆ
نە چن ھارى نەيارى خۆ
ھوون ھارىكارىيا ئىك بکەن
شەرى براكوژىيى نەكەن.

(دەستىقىس، ل ۲۹).

نايىت مروڤ باوھرى يا خۆ ب گورگى بينىت و بکەتە

دەما کو (نالەند) د هەلبەستا (مخابن بۆ جەن کوردا) ئاخینکا پادەھیلەت ژ بەر بێدەنگی یا کوردان ل سەر داگیرکنا وەلاتن وان و مانا وان دبن ستەما دوژمنان دا، وەك گازی دکەت:

مخابن بۆ جەن کوردا
 نەو لئ بوویە تێقاری
 حەتا ئەقرو د خەودا مان
 ب سەردا هات شەفا تاری
 جەن مێرا جەن شیرا
 جەن دینداری و خیرا
 جەن ناموس و قاقیرا
 نەو کەفتینە بن باری.

(ماهی، ۱۹۹۸، ۳/۱۰۰).

کرۆری ژێ هەمان خەم و کۆلین نالەندی د دلی دا ماینە خەندقاندی، هەرچەندە کورد خۆدان مێرخاس و مێرچاکن، بەلئ پا مللەتی وان د بن بێلاقین دوژمنان دا مایە:

کوردستان بەغچئ زیپان
 جەن ئان مێرخاس و شیران
 سەد مخابن دەس نەیاران
 چاوان مایە بی خودان
 ئەم ل دەس دوژمن پەزلیین
 لەو شەف و پوژ هار و دینین
 ژ خەم و قەهران دلبرینین
 ئەم ژ بۆ کوردان ئەمینین.

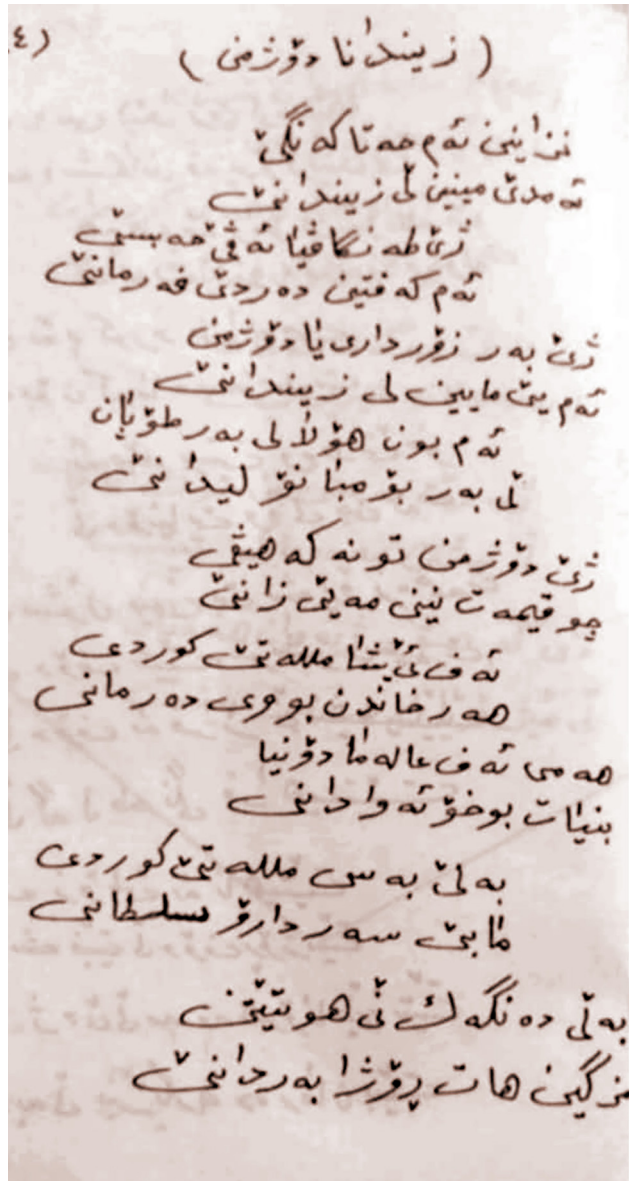
(دەستنقیس، ل ۵۰).

و دقیت خوینا شەهیدان هەردەم ل بێرا مە بیت و قەت دەستبەردایی مافیت کوردا نەیین، ئەوین قوربانی بۆ ئەقن ئاخئ داین، دا ل هەمبەر وان شەهیدان شەرمزار نەیین:

شەهیدت کوردان هوون ژ بێرقە نەکن
 مافیت مە کوردان کەس بەرزە نەکن.

(دەستنقیس، ل ۱۸).

و دقیت ل بێرا هەو هەمیان بیت، کا دوژمنی چ ب سەری پیر و شیر و زارۆکان ئینان، ب سەدان تۆپ و

شقانئ پەزی و نابیت مروّف هرچئ بکەتە زێرقانئ پەزی خو و نابیت مروّف کلیلا مالا خو بدەتە دەستئ دزیکەری، چونکی پاشی دئ گەلەک پەشیمان بی و د دویقرا بەزی:

گورگ هەر خائینە، چو جارا نەکە شقانئ پەزی
 چو جارا هرچئ پیش خوّفە نەکە وەکیلی پەزی
 کلیلا مالی باش تازە هلگرە تۆ نەدەف دزی
 چنکی دوووف وانرە تۆ دئ کی هەوار تئ گەلەک بەزی.

(دەستنقیس، ل ۵۱).

فرۆکه ل هنداف سه ری وان، ره شاندا کیمیایی ل سه ر گوند و باژپین کوردان و بی گوته هان، بنیرنی کا چ ب سه ری هه له بچه ئینا؟!

ناف مه کوردان بوویه هه وار
ژنک و بچووکان قاره قار
ئه و دوژمنی زۆم و نه یار
کارئینانن طۆپ و طه یار
کیمیا ره شانن گوند و شار
بو مه فه رمان و جهنگ و هه وار
ئه ی دوژمنی پیس و نه یار
تۆ ژ هه له بچه بکه پسار!

(دهستنیس، ل ۲۵).

هندی مروّف گولا گهش تیکفه دهت ههستین
کوردپهروه ری تیدا بیهنا وان دفریت بهر ئهسمانان،
لهوما دی تیکفه دانه کا دی بو گولا گهش کهین، کانی
هه له به ستفان کرۆری ئه فیندار و عاشق بوویه یان نه؟
ههستنی ئه فینا خو د گولا گهش دا دیارکری یه یان نه؟

تهوه ری سیی: ئه فینداری:

د ههست و دهروونی گه له که هه له به ستفان دا دینین
چه ند ئه فینه کان پیکفه جهی خو دناف دلنی وان
دا کرینه، هه ر ئیککی ژ وان پارچه کا دلنی وان بو خو
داگیرکری یه، کرۆری وه که به ریبا نها مه دایه دیارکرن،
ئه فینیا خودی و ئه فینی یا وهلاتی جهی خو دناف دلنی
وی دا کرینه و شیاپه هه ردووکان پیکفه گریدهت، وه که
تمامکه ری ئیک، به لی خو بایه کو دلنی کرۆری ژ ئه فینا
دلدار یی فالانینه، بیهنا ئه فینی یی ژنی دفریت، لهوما
دی تیکفه دانه کی د گولا گهش و ئه فینی یا کرۆری دا
کهین.

د هه له به ستا (ئافی وه ره) کو هه فیه یه نه که دناقه را
کرۆری و ئافی دا، دیاره دخوازیب یا دلنی خو بو ئافی
ده ریژ کهت، بیژته ئافی ئه ز یی بوویمه ئه فیندار، به لی
بوچی تو هنده ههش ههش و مهش مشنی دکهی؟

ئافی وه ره بو من بیژه
سه ری م ژ بهر خه ما گیژه

« دیوانا »

گولا گهش

دیوانا هه زان فانی کرده
سهیدا ئی هه ژاو به رکه فنه
مه عبد الکرم ابراهیم ابو بکر
کرۆری گویان هاجه به یران
بیژمار - ۱۹۸۹ - زابنی
به رامهر - ۹ / صفر / ۱۴۱۲ کوچه
نقد - آزر بیجان غربی - یران -

سه رهاتیا من زور دریزه
ئه ف عشقا من گه له ک ژ میژه
ئافی دزانم بو من خو شی
نزا بوچی ل عه ردی ت مه شی
تو ب عاقلی یان بی هشی.

(دهستنیس، ل ۳۷).

کرۆری یا پسارا ده لالا خو دکهت و گازی دکهته وی
دا بهیت پیکفه گه ریانه کی بو ناف کوردستانی بکهن،
ل ئه قی بهاری دا جوانی و خو شی و گولین سور و زهر
بشکفتین ل هه یفا نیسانی ته ماشه و بیهن کهن:

وه ره وه ره ده لالا من، وه ره لی جانی
کانی گه لو دیله را من، وه ره دیوانی
سه یران خو شه جانا ده لالا، ناف کوردستانی

